

Blaženka Vrdoljak-Šalamon / Sanda Čorak

Časopis *TOURISM*: analiza sadržaja u razdoblju od 2000. do 2011. godine

Sažetak

Od 2000. godine časopis TURIZAM izlazi na engleskom jeziku pod nazivom TOURISM - An International Interdisciplinary Journal. U ovom radu provedena je analiza sadržaja 308 znanstvenih članaka objavljenih u dvanaest volumena časopisa (u razdoblju od 2000. do 2011). U analizu su uključeni podatci o autorima članka, ključne riječi i kategorije KST sheme koje se svakom članku dodjeljuju pri stručnoj obradi. Rad ima dva cilja: 1) sagledati značenje pojma "internacionalni" koji časopis ima u svom nazivu i 2) istražiti tematska područja koja su zaokupljala autore znanstvenih članaka te s tim u vezi značenje pojma "interdisciplinarni" u naslovu časopisa. Rezultati analize poslužit će za proširenje klasifikacijske sheme. Da bi se identificirali trendovi, analiza je podijeljena u četiri perioda: 2000. – 2002, 2003. - 2005, 2006. - 2008. te 2009. - 2011.

Ključne riječi: analiza sadržaja; klasifikacijska shema; TOURISM - An International Interdisciplinary Journal; Hrvatska

Uvod

TOURISM - An International Interdisciplinary Journal, osnovan 1956. godine i kao takav drugi najstariji znanstveni časopis u području turizma (Goeldner, 2011), jest znanstveno-stručni časopis u kojem se objavljuju dvostruko recenzirani znanstveni radovi koji sadržajem pokrivaju cijeli spektar tema vezanih za putovanja i turizam važnih i akademskoj i stručnoj zajednici. Uvažavajući multidisciplinarni pristup proučavanju putovanja i turizma, časopis objavljuje radove iz ekonomije, marketinga, geografije, sociologije, antropologije, psihologije, hotelijerstva i ugostiteljstva, prometa, obrazovanja i povijesti. Kategorije radova mogu biti različite: akademski članci, rezultati istraživanja, studije slučaja, izvještaji s konferencija, novosti o obrazovnim programima, prikazi knjiga, prikazi internetskih izvora i sl.

Časopis pod gornjim nazivom počinje izlaziti 2000. godine, do kada se izdavao samo časopis TURIZAM na hrvatskom jeziku (prvi broj publiciran 1956. godine). U razdoblju od 1996. do 1999. u časopisu TURIZAM, objavljuju se tekstovi, usporedo, na hrvatskom i engleskom (Hitrec, 2002). Iako se to razdoblje može smatrati početnom fazom u izdavanju samostalnoga engleskog izdanja, članci objavljeni u tom razdoblju nisu uzeti u ovu analizu.

Dr. sc. **Blaženka Vrdoljak-Šalamon**, Institut za turizam, Zagreb; E-mail: blazenka.salamon@iztzg.hr

Dr. sc. **Sanda Čorak**, Institut za turizam, Zagreb; E-mail: sanda.corak@iztzg.hr

Značajne obljetnice u životu znanstvenih časopisa vrlo su često povod za izradu kumulativnih kazala (predmetnih i autorskih) te za kompleksniju analizu sadržaja. Časopis *Annals of Tourism Research* u tom pogledu pruža dobar primjer jer je na taj način obilježio 10, 15, 25. i 30. obljetnicu izlaženja. Pola stoljeća časopisa *TURIZAM* također je obilježeno preglednim radom koji kronološki apostrofira najvažnije trenutke u životu časopisa (Hitrec, 2002). Obljetnice su povod za sagledavanje postignuća samog časopisa i bitnih obilježja uređivačkih napora i orijentacije, ali i, što je još važnije, za otkrivanje promjena u samoj teoriji i praksi turizma što slijede iz analize objavljenih radova. Za multidisciplinarno područje kakav je turizam to je tim važnije jer je riječ o relativno novom istraživačkom području.

Iako turizam postoji stoljećima i iako šezdesetih godina započinje i kolosalni razvoj masovnog turizma i povećan interes za njegovo proučavanje, ipak ga akademska zajednica, kao znanstveno područje, čvrsto prihvaća tek osamdesetih. (Byrne Swain, Brent i Long, 1998, str. 993)

U povodu 60. obljetnice izlaženja časopisa *TURIZAM* napravljena je sadržajna analiza znanstvenih članaka objavljenih u dvanaestogodišnjem razdoblju postojanja samostalnog engleskog izdanja: od 2000. do 2011. godine. Cilj je bio istražiti promjene kvantitativnih pokazatelja (primjerice, broj članaka po volumenu ili broj autora po članku) u danom razdoblju, zatim utvrditi tipove institucija u kojima djeluju autori i geografsku distribuciju tih institucija te, na kraju, na koje se predmetne odrednice fokusira sadržaj objavljenih članaka, odnosno koje su se promjene dogodile.

Analiza sadržaja časopisa – pregled literature

Posljednjih se godina analiza sadržaja, kao istraživačka metoda, sve više koristi u proučavanju turizma. Na to je ponajprije utjecala pojava mnoštva tekstualnih podataka dostupnih u digitalnom obliku kao što su: tekstualni sadržaji na *web*-stranicama, blogovi, sadržaji na društvenim mrežama, sadržaji koje generiraju sami korisnici na portalima (engl. *User Generated Content* – UGC), zatim *online*-ankete, sadržaji poruka e-pošte, SMS poruka i slično (Stepchenkova, Kirilenko, Morrison, 2009; Xiang, Gretzel, Fesenmair, 2009). Mnogi takvi tekstovi koji se pojavljuju na internetu mogu se označiti kao "slobodni" tekstovi jer uglavnom između nastanka teksta i njegove objave ne postoji nikakva instancija kontrole, zbog čega svakoj naknadnoj analizi sadržaja prethodi zahtjevna priprema podataka, vrlo često uz pomoć posebnih računalnih programa.

Međutim, u slučaju članaka znanstvenih časopisa riječ je o sadržajima koji prolaze nekoliko stručnih obrada i filtriranja. Tu je najprije autor koji nastoji definirati naslov koji na najbolji mogući način izražava sadržaj rada. Dodjeljujući sažetku rada ključne riječi, koje obvezno prate znanstveni rad, autora motivira ista ideja. Potom se u recenzentskom postupku ponovo prosuđuje prikladnost naslova, ključnih riječi i sadržaja. Pri tome su recenzenti stručnjaci s uvidom u šire istraživačko područje što implicira zaključak da recenzenti sadržaj rada dovode u vezu s opsežnijim teoretskim znanjem. Kad je riječ o radovima iz časopisa *TOURISM*, stručna osoba svakom članku još dodjeljuje predmetne odrednice prema Klasifikacijskoj shemi turizma (KST shema¹). Predmetne odrednice trebale bi još preciznije upućivati na sadržaj članka nego ključne riječi. To se može ilustrirati jednim primjerom: autori često među ključnim riječima ne navode geografsko područje gdje je istraživanje provedeno, pa se radu, pri manualnoj obradi, dodaje odgovarajuća geografska odrednica prema KST shemi.

Opisani postupak dakle obuhvaća tri instancije kontrole radova objavljenih u *TOURISMU*. Taj postupak, koji provodi tim stručnjaka, ima obilježja kvalitativne analize sadržaja. Stoga se analize višegodišnjih izdanja časopisa mogu iskoristiti za "otkrivanje" znanja koje je implicitno ugrađeno u objavljene radove. Pri tome su moguća dva pristupa:

- a) analiza obuhvaća samo jedan časopis;
- b) analiza obuhvaća nekoliko časopisa odabranih prema određenom kriteriju (rang časopisa prema kvaliteti i slično).

Analiza sadržaja navedena pod a) obično se provodi u povodu obilježavanja obljetnica izlaženja časopisa i koristit će se kao metoda za ovo istraživanje kojim se želi obilježiti 60. obljetnica izdavanja časopisa *TURIZAM*. U toj praksi prednjači vodeći časopis u turizmu *Annals of tourism research*, koji je to inicirao četiri puta do sada: 1983. (10 godina), 1988. (15 godina), 1998. (25 godina) i 2003. (30 godina). Za časopis *Journal of Information Technology & Tourism* sadržajna analiza napravljena je 2010. godine kada je časopis slavio 10. obljetnicu izlaženja (Wang i sur., 2010).

Analize tipa b) provode se sporadično i najčešće radi sagledavanja razvoja znanja u istraživačkim područjima turizma. Izborom više časopisa nastoje se objektivizirati zaključci i neutralizirati utjecaj izdavačke politike jednog časopisa, koja uvijek slijedi proklamirane ciljeve, odnosno *Statement of Purpose*.

U Tablici 1. dan je pregled analiza sadržaja časopisa i jednoga i drugog tipa.

Tablica 1.
Pregled objavljenih analiza sadržaja

Autor (i)	Časopis	Obilježja analize	Glavni nalazi/ zaključci
Graburn, Nelson, Illum, Steve (1983)	• <i>Annals of Tourism Research</i>	• Izrada predmetnog kazala u povodu 10. obljetnice izlaženja časopisa	Utvrđeno: • 455 predmetnih odrednica prve razine; • 647 predmetnih odrednica druge razine; • 197 krosreferencija.*
Smith, Valene, Cameron, Carol (1988) posebno izdanje	• <i>Annals of Tourism Research</i>	• Izrada predmetnog kazala u povodu 15. obljetnice izlaženja časopisa	Utvrđeno: • 705 predmetnih odrednica prve razine; • 729 predmetnih odrednica druge razine; • 399 krosreferencija.
Byrne Swain, Margaret; Brent, Maryann; Long, Veronica H. (1998); Clements, Christine; Jung, Inhoan (1998)	• <i>Annals of Tourism Research</i>	• Izrada predmetnog kazala u povodu 25. obljetnice izlaženja časopisa	Utvrđeno: • 811 predmetnih odrednica prve razine; • 1019 predmetnih odrednica druge razine; • 539 krosreferencija. • Predmetno kazalo vodič je za lakše pretraživanje samih članaka <i>Annals</i> ; služi i za pretraživanje na webu.
Byrne Swain, Margaret; Xiao, Honggen (2003)	• <i>Annals of Tourism Research</i>	• Analiza predmetnog kazala prvih 30 volumena.	Utvrđeno: • 857 predmetnih odrednica prve razine; • 1100 predmetnih odrednica druge razine; • 573 krosreferencija.

Tablica 1. Nastavak

Autor (i)	Časopis	Obilježja analize	Glavni nalazi/ zaključci
Xiao, Honggen; Smith, Stephen L. J. (2006)	• <i>Annals of Tourism Research</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza sadržaja predmetnog kazala 30 volumena. • 30-godišnje razdoblje podijeljeno je u šest petogodišnjih; jedinice analize su predmetne odrednice prve razine. • Cilj: odrediti glavne predmetne odrednice svakog razdoblja, promjene područja radova te koji su zaključci Annalsa o uočenim promjenama. 	<ul style="list-style-type: none"> • Identificirano je 27 glavnih predmetnih područja i niz obrazaca koji opisuju istraživanja turizma. • Radovi su promatrani u dvije meta kategorije: "metodologija i teorija" i "razvoj i utjecaj". • Rezultati primjenjivi samo za ovaj časopis, ne za cijelo područje turizma.
Wang Dan Z; Fesenmaier Daniel R; Werthner, Hannes; Wöber, Karl (2010)	• <i>The Journal of Information Technology & Tourism</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza obuhvaća 144 članka. • Predmet proučavanja geografska pokrivenost, teme radova, djelatnost u fokusu i korištene metode. 	
Baloglu, Seyhmus; Assante, Lisa Marie (1999)	<p>Analiza pet časopisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>CHRAQ</i> • <i>Hospitality Research Journal (HRJ)</i> • <i>IJHM</i> • <i>FIU</i> • <i>IJCHM</i> (novi 1989) <p>U razdoblju od 1990. do 1996. godine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza obuhvaća 1073 članka (samo glavni članci). • Članci istraženi i kodirani prema sadržaju i metodi istraživanja; kvaliteta se nije ocjenjivala. 	<p>Kategorije radova:</p> <ul style="list-style-type: none"> • priroda članka (konceptualni, empirijski); • djelatnost (smještaj, prehrana, obrazovanje i turizam); • funkcionalno područje (marketing, financije, administracija, operacije, istraživanje i razvoj te ljudski potencijali). <p>U analiziranom korpusu utvrđeno:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 68% "konceptualnih" i 32% "empirijskih" radova.
Sheldon, Pauline J. (1991)	<p>Analiza tri časopisa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Annals of Tourism Research</i> • <i>Journal of Travel Research</i> • <i>Tourism Management;</i> <p>U razdoblju od 1980. do 1989. godine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza koautorstva u istraživanju turizma; aktivnosti institucija u izdavačkoj produkciji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Većina radova potječe od autora iz akademske zajednice (86%); najaktivniji autori iz SAD-a (65%) i Europe (25%); vodeća tri sveučilišta u promatranom razdoblju su Hawaii (SAD), Waterloo (Kanada) i Surrey (UK); u drugoj polovini razdoblja smanjuje se doprinos europskih sveučilišta.

* Izvor Xiao i Smith, 2006.

Metode

Znanstveni radovi objavljeni u časopisu *TOURISM* u razdoblju od 2000. do 2011. predmet su analize provedene za potrebe ovog rada. Prikazi knjiga, internetskih stranica, izvješća s konferencija, studija slučaja itd. nisu se uzimali u obzir. Svaki članak predstavljen je uz pomoć ovih obilježja: godina i broj sveska u kojem je objavljen, naslov rada, ime i prezime autora, institucija u kojoj autor(i) radi(e),

geografski podatci o lokaciji dotične institucije (država, kontinent), zatim ključne riječi i predmetne odrednice prema KST shemi. Za potrebe analize dodani su još neki podatci kao, na primjer, podatak da li je broj tematski ili nije tematski.

Uobičajeno je da se analizirano razdoblje podijeli u nekoliko manjih kako bi se lakše otkrile inkrementalne promjene u izboru istraživačkih tema, ali i promjene u cijelom području, koje su odraz stavova urednika, odnosno promjena u politici izdavača. Ne postoji pravilo na koji način treba provesti tu podjelu. U praksi postoje različiti pristupi. Tako Xiao i Smith analizu 30-godišnjega kumulativnoga kazala *Annals* provode dijeleći ga u šest petogodišnjih razdoblja (Xiao i Smith, 2006), a Wang i suradnici su jedanaestogodišnje razdoblje (od 1998. do 2008) časopisa *Journal of Information Technology and Tourism* podijelili u pet sekvencija: početna ima tri godine, a ostale četiri pokrivaju dvogodišnja razdoblja (Wang i sur., 2010). Dvanaest volumena časopisa *TOURISM* podijeljeno je u četiri trogodišnja razdoblja: 2000. - 2002, 2003. - 2005, 2006. - 2008. i 2009. - 2011.

Bitna obilježja časopisa *TOURISM* u razdoblju od 2000. do 2011.

Online dostupnost časopisa *TOURISM*

Podatci o radovima koji se objavljuju u časopisu *TOURISM* dostupni su u nekoliko baza. Uzimajući u obzir razdoblje koje baza obuhvaća, najcjelovitija je bibliografska baza Instituta za turizam, BIT, koja je *online* dostupna na www.iztg.hr. U toj bazi, koja se redovito ažurira, nalaze se zapisi od 1988. godine (volumen 36) za časopis *TURIZAM* i od 2000. za *TOURISM*. Za svaki objavljeni članak baza sadržava podatke o autoru, naslovu, ključnim riječima i predmetnim odrednicama koje dodjeljuje stručna osoba služeći se Klasifikacijskom shemom za turizam (KST) razvijenom u Institutu za turizam (Turkulini i Hitrec 1998; Byrne Swain, Brent i Long, 1998 str. 996). Uz to, člancima se dodjeljuju i UDK kategorije te oznaka vrste rada (znanstveni, stručni ili bilješka o istraživanju). Ova baza koristi se za izradu predmetnoga i autorskoga kazala, koje se tiska u prvom broju svakog volumena oba časopisa. Ta praksa postoji od 1999. godine. Podatci sadržani u bazi (baza ima više od 31.000 zapisa) služe i za izradu različitih sekundarnih publikacija (selektirana bibliografija, bilteni prinova i sl.).

Druga *online* dostupna baza jest baza cjelovitih tekstova znanstvenih radova. Baza obuhvaća znanstvene radove objavljene u *TOURISM-u* od 2007. godine (volumen 55) i dostupna je na središnjem portalu znanstveno-stručne produkcije u Hrvatskoj - HRČAK (www.hrčak.srce.hr).

Treća baza jest baza sažetaka koja postoji na portalu Instituta za turizam (www.iztg.hr). Baza sadrži informacije i o sadržaju engleskoga i o sadržaju hrvatskog izdanja te sažetke znanstvenih članaka, zajedno s ključnim riječima. Baza sažetaka sadržava i podatke o autorima, a obuhvaća podatke od 2000. (volumen 48) i redovito se ažurira.

Tematski brojevi

U promatranom razdoblju izašlo je ukupno 48 svezaka (brojeva), od kojih je nešto manje od polovine (20 svezaka) bilo tematskih (Tablica 2). Samo su četiri volumena (od 20) imala po jedan tematski

broj (2003, 2004, 2010. i 2011), dok su volumeni 48 (2000) i 54 (2006), naprotiv imali samo po jedan netematski svezak. U tematskim brojevima, koje najčešće uređuju gosti urednici - renomirani stručnjaci za tematsko područje, obrađivale su se vrlo raznovrsne teme posvećene različitim područjima: destinacijama (razvoj, obnova, održivi razvoj, turizam zasnovan na potrebama zajednice), otocima, posebnim vrstama turizma (kulturni, vinski, hodočasnički, religiozni), trendovima u turizmu (globalni, postmodernizam), geografskim područjima (Sredozemlje), resursima (javna dobra u turizmu), hotelijerstvu (upravljanje promjenama) i zaštiti okoliša.

Tematski brojevi nisu se uzimali u analizu sadržaja na osnovi predmetnih odrednica kako bi se izbjegao njihov utjecaj na konačne rezultate. Međutim, u analizu autora ti su brojevi bili uključeni.

Tablica 2.

Časopis *TOURISM* – tematski brojevi, od 2000. do 2011. godine

	Godina	Tema
1.		• Turizam i globalizacija (Vol. 48/2)
2.	2000. (Vol. 48)	• Upravljanje prometom u turističkim destinacijama (Vol. 48/3)
3.		• Ekoturizam (Vol. 48/4)
4.	2001. (Vol. 49)	• Turizam na otocima (Vol. 49/3)
5.		• Turizam na otocima (Vol. 49/4)
6.	2002. (Vol. 50)	• Kulturni turizam (Vol. 50/3)
7.		• <i>Reinventing</i> turističke destinacije (Vol. 50/4)
8.	2003. (Vol. 51)	• Održivi gradski turizam (Vol. 51/2)
9.	2004. (Vol. 52)	• Kulturne razlike u turizmu (Vol. 52/1)
10.	2005. (Vol. 53)	• Vrednovanje javnog dobra u turizmu (Vol. 53/2)
11.		• Turizam i postmodernizam (Vol. 53/4)
12.		• Turizam, spol i seksualnost (Vol. 54/1)
13.	2006. (Vol. 54)	• Duhovnost u turističkom doživljaju (Vol. 54/2)
14.		• Upravljanje promjenama u turizmu i hotelijerstvu (Vol. 54/4)
15.	2007. (Vol. 55)	• Turistički razvoj Sredozemlja (Vol. 55/3)
16.		• Razvoj lokalnih zajednica i poduzetničke aktivnosti (Vol. 55/4)
17.	2009. (Vol. 57)	• Strategije pomlađivanja destinacije (Vol. 57/3)
18.		• Vinski turizam na Mediteranu (Vol. 57/4)
19.	2010. (Vol. 58)	• Razvoj vjerskog i kulturnog turizma (Vol. 58/3)
20.	2011. (Vol. 59)	• Hodočasništvo: <i>communitas</i> i osporavanje, jedinstvo i raznolikost (Vol. 59/3)

Obujam volumena i autori

U dvanaestogodišnjem razdoblju od 2000. do 2011. objavljeno je 308 radova, prosječno 6,4 članka po broju. Ukupno su sudjelovala 544 autora, što znači da je za cijelo razdoblje jedan članak u prosjeku pisalo 1,8 autora.

U Tablici 3. su rezultati analize po razdobljima koji pružaju mogućnost praćenja promjene navedenih pokazatelja tijekom vremena. Iz podataka o ukupnom broju članaka po razdoblju, uočava se opadajući trend: od 81 članka u prvom razdoblju došlo se do 70 radova u posljednjem razdoblju. Broj radova po volumenu najmanje oscilira u četvrtom razdoblju, pa se može zaključiti kako je 5-6 radova po broju časopisa optimalan broj. Isto tako, više radova u prvom razdoblju može biti posljedica natprosječno većeg broja tematskih brojeva (7/12 brojeva). Naime, može se pretpostaviti da određena tema, s jedne strane, privlači više autora iz danog područja što istodobno, s druge strane, sužava mogućnosti objave radova iz drugih područja, pa samim tim raste "pritisk" na netematske brojeve.

Tablica 3.

Časopis *TOURISM* - broj objavljenih članaka i broj autora, od 2000. do 2011. godine

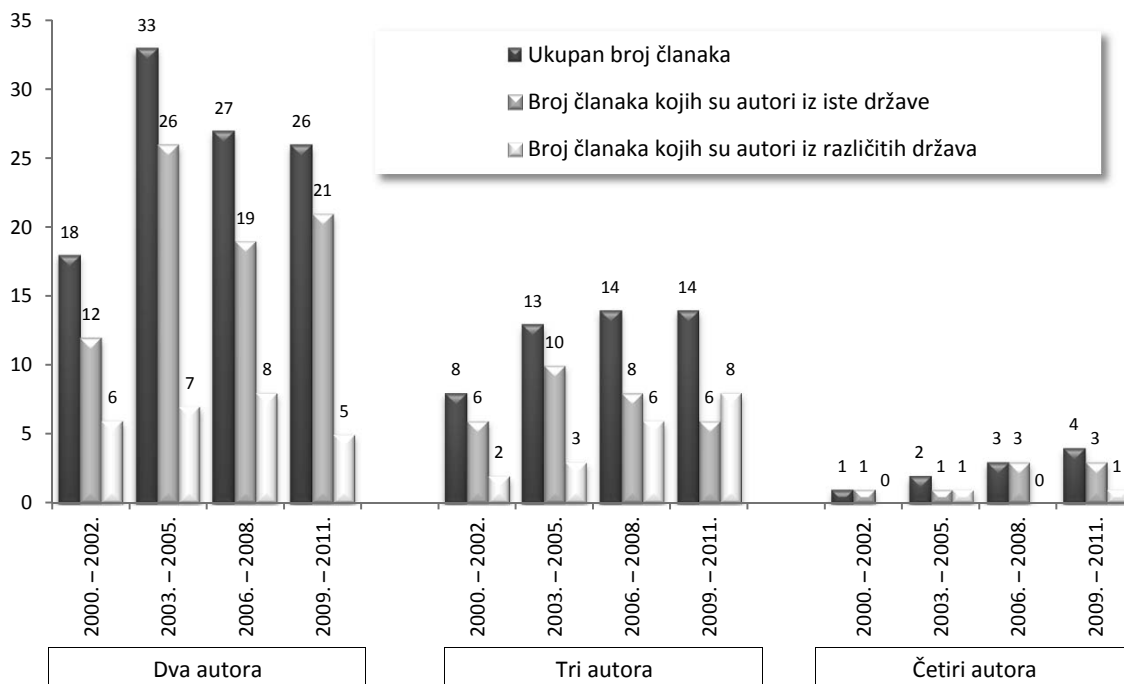
Godište	Ukupan broj članaka	Broj članaka koje je napisao samo jedan autor	Broj članaka koje je napisalo više autora	Ukupan broj autora po volumenu / razdoblju	Ukupan broj autora po članku
2000.	28	19	9	38	1,4
2001.	27	15	12	44	1,6
2002.	26	20	6	36	1,4
Ukupno	81	54	27	118	1,5
<i>Udio članaka prema broju autora (%)</i>	100,0	66,7	33,3		
2003.	29	10	19	51	1,8
2004.	27	14	13	48	1,8
2005.	24	7	17	50	2,1
Ukupno	80	31	49	149	1,9
<i>Udio članaka prema broju autora (%)</i>	100,0	38,8	61,3		
2006.	29	10	19	58	2,0
2007.	26	12	14	46	1,8
2008.	22	11	11	37	1,7
Ukupno	77	33	44	141	1,8
<i>Udio članaka prema broju autora (%)</i>	100,0	42,9	57,1		
2009.	24	7	17	47	2,0
2010.	22	9	13	42	1,9
2011.	24	10	14	47	2,0
Ukupno	70	26	44	136	1,9
<i>Udio članaka prema broju autora (%)</i>	100,0	37,1	62,9		
Ukupno – cijelo razdoblje od 2000. do 2011. godine	308	144	164	544	1,8
<i>Udio članaka prema broju autora – cijelo razdoblje od 2000. do 2011. godine (%)</i>	100,0	46,8	53,2		

Koautorstvo

Promatrajući radove cijelog razdoblja, uočava se kako je gotovo polovinu članaka napisao samo jedan autor (47%). U prvom trogodišnjem razdoblju takvi članci imaju udio čak od približno 67%, što odgovara rezultatu analize članaka *Annals* iz razdoblja 1973. - 2003. (Xiao i Smith, 2006, str. 492). Kad je riječ o *TOURISM-u*, trend je povećanje broja članaka koje je napisalo više autora. Štoviše, pri kraju razdoblja češće se javljaju i "kvarteti" autora. U drugom, trećem i četvrtom razdoblju udio članaka koje je napisalo više autora kreće se između 57% i 63% (Tablica 3). Takav trend nameće jednostavno pitanje o tome kakav je sastav autorskih timova. Rezultati te analize prezentirani su na Slici 1. Država je određena prema lokaciji institucije u kojoj autor radi. Što se tiče članaka koje su napisala dva autora karakteristično za cijelo razdoblje jest koautorstvo tipa "oba autora iz iste države" (75%). Kod koautorstva tipa "tri autora" u četvrtom razdoblju dolazi do velike promjene. Prvi put udio članaka s geografski disperziranim koautorima (57%) premašuje udio članaka koje su napisali autori iz iste države (43%).

Slika 1.

Časopis *TOURISM* - obilježja koautorstva po razdobljima od 2000. do 2011. godine

Posljedica je to intenzivnije komunikacije među istraživačima, zahvaljujući ekspanziji društvenih mreža, zatim sudjelovanja na sve brojnijim međunarodnim konferencijama te suradnje u izradi zajedničkih projekata (Ateljević i Peeters, 2008; Goeldner, 2011). Svakako na takve rezultate utječe i mobilnosti istraživača i zahtjevi koji proizlaze iz nužnosti reizbora ili napredovanja u zvanju, što je uobičajena praksa u akademskim institucijama (Sheldon, 1991).

Tipovi institucija u kojima djeluju autori

U nazivu časopisa *TOURISM* postoje tri ključna atributa: internacionalni, interdisciplinarni i turizam. Koje značenje (sadržaj) ima atribut "internationalni", odnosno u kojoj je mjeri englesko izdanje u dvanaest godina opravdalo taj atribut, može se istražiti ili analizirajući lokacije autora kojih su radovi objavljeni ili geografska područja u kojima su provedena istraživanja o kojima autori pišu. Ovdje su korišteni podatci o lokaciji institucije za koju je autor vezan.

Podatci o institucijama u kojima autori djeluju grupirani su u sedam kategorija: sveučilišta, visoke (stručne) škole, instituti, razvojni centri ("razvojni" istaknut u nazivu institucije), poduzeća, vladine organizacije i ostalo (Tablica 4). Golema većina autora časopisa *TOURISM* pripada akademskoj zajednici (80% "sveučilišta" i "visoke škole"). Takvi nalazi odgovaraju nalazima koje je dobila Sheldon analizirajući autore tri časopisa (Sheldon, 1991). Također su slični rezultati dobiveni i pri analizi časopisa *Annals*. Naime, utvrđeno je kako je omjer autora iz akademske i neakademske zajednice 9 : 1 (Xiao i Smith, 2006. str.492).

Tablica 4.

Časopis *TOURISM* - institucije u kojima djeluju autori, od 2000. do 2011. godine

Godište	Ukupno	Sveučilišta	Visoke škole	Instituti	Razvojni centri	Poduzeća	Vladine organizacije	Ostali
2000.	38	15	1	15	2	4	1	0
2001.	44	37	0	4	1	2	0	0
2002.	36	26	0	9	0	1	0	0
Ukupno	118	78	1	28	3	7	1	0
<i>Udio institucija u kojima djeluju autori (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>66,1</i>	<i>0,8</i>	<i>23,7</i>	<i>2,5</i>	<i>5,9</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>
2003.	51	40	0	8	1	1	1	0
2004.	48	27	13	7	0	0	1	0
2005.	50	31	9	7	1	1	0	1
Ukupno	149	98	22	22	2	2	2	1
<i>Udio institucija u kojima djeluju autori (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>65,8</i>	<i>14,8</i>	<i>14,8</i>	<i>1,3</i>	<i>1,3</i>	<i>1,3</i>	<i>0,7</i>
2006.	58	32	17	5	1	2	1	0
2007.	46	31	10	2	0	1	2	0
2008.	37	22	12	1	0	1	1	0
Ukupno	141	85	39	8	1	4	4	0
<i>Udio institucija u kojima djeluju autori (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>60,3</i>	<i>27,7</i>	<i>5,7</i>	<i>0,7</i>	<i>2,8</i>	<i>2,8</i>	<i>0,0</i>
2009.	47	26	13	7	0	0	1	0
2010.	42	28	8	6	0	0	0	0
2011.	47	29	7	9	1	1	0	0
Ukupno	136	83	28	22	1	1	1	0
<i>Udio institucija u kojima djeluju autori (%)</i>	<i>100,0</i>	<i>61,0</i>	<i>20,6</i>	<i>16,2</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,0</i>

Tablica 4. Nastavak

Godište	Ukupno	Sveučilišta	Visoke škole	Instituti	Razvojni centri	Poduzeća	Vladine organizacije	Ostali
Broj autora prema institucijama u kojima djeluju – cijelo razdoblje od 2000. do 2011.	544	344	90	80	7	14	8	1
Udio institucija u kojima djeluju autori – cijelo razdoblje od 2000. do 2011. (%)	100,0	63,2	16,5	14,7	1,3	2,6	1,5	0,2

Geografska distribucija institucija u kojima djeluju autori

Atribut "internacionalni" u nazivu časopisa *TOURISM* potpuno je opravdan. U cijelom razdoblju bilo je 60 autora iz Hrvatske i njihov broj je iz godine u godinu sve manji. Popis autora po državama u kojima se nalaze institucije u kojima rade sadržava 50 različitih država, ne računajući Hrvatsku, i to sa svih kontinenata (Vidjeti tablicu u Prilogu). Najviše autora dolazi iz Europe (303), potom iz Azije (84) i Sjeverne Amerike (81) te iz Australije (62) (Tablica 5). Iz čak 19 država deset ili više autora publiciralo je u *TOURISM-u*. Trend rasta broja autora iz nekih mediteranskih država (primjerice Turske, Grčke, Portugala) nametnuo je pitanje da li se *TOURISM* percipira i kao časopis blizak stručnjacima iz institucija na Sredozemlju. Kumulativni indeks broja autora iz Europe i mediteranskih država pokazuje da časopis postaje sve privlačniji autorima iz mediteranskog područja. I autori iz susjednih država često objavljuju svoje radove u *TOURISM-u*. Od ukupnog broja autora iz europskih institucija u cijelom razdoblju 38% autora bilo je iz susjednih država. Najveći njihov broj bio je u razdoblju od 2000. do 2002. (47 autora), a najmanji u razdoblju od 2006. do 2008. (12 autora; Tablica 6).

Tablica 5.

Časopis *TOURISM* - geografska distribucija institucija u kojima djeluju autori, od 2000. do 2011. godine

	Ukupno	2000. – 2002.	2003. – 2005.	2006. – 2008.	2009. – 2011.
Europa	303	81	81	64	77
Sjeverna Amerika	81	15	26	18	22
Australija	62	13	17	25	7
Azija	84	7	21	26	30
Afrika	13	1	4	8	0
Južna Amerika	1	1	0	0	0
Ukupno	544	118	149	141	136

Tablica 6.

Časopis *TOURISM* - autori iz mediteranskih i Hrvatskoj susjednih država, od 2000. do 2011. godine*

	Total	2000. - 2002.	2003. - 2005.	2006. - 2008.	2009. - 2011.
Ukupan broj autora	544	118	149	141	136
Europa					
Broj autora	303	81	81	64	77
<i>Udio europskih država u ukupnom broju država (%)</i>	55,7	68,6	54,4	45,4	56,6
Sredozemlje					
Broj autora	181	50	38	32	61
<i>Udio mediteranskih država u ukupnom broju europskih država (%) **</i>	59,7	61,7	46,9	50,0	79,2
<i>Udio mediteranskih država u ukupnom broju država (%)</i>	33,3	42,4	25,5	22,7	44,9
Susjedne države					
Broj autora	115	47	25	12	31
<i>Udio susjednih država u ukupnom broju europskih država (%)</i>	38,0	58,0	30,9	18,8	40,3

* Tablica s kompletnim popisom država daje se u Prilogu.

** U mediteranske države uključene su i države koje nisu u Europi (Izrael, Egipat).

Analiza sadržaja

Za analizu sadržaja izdvojeni su samo članci netematskih brojeva. Taj skup od 165 članaka "opisan" je s ukupno 349 jedinstvenih predmetnih odrednica sa svih razina KST sheme. KST shema, naime, ima devet glavnih tema i geografsko kazalo. Svaka pojedinačna tema detaljnije je razrađena, najdublje do tri subordinirane razine.²

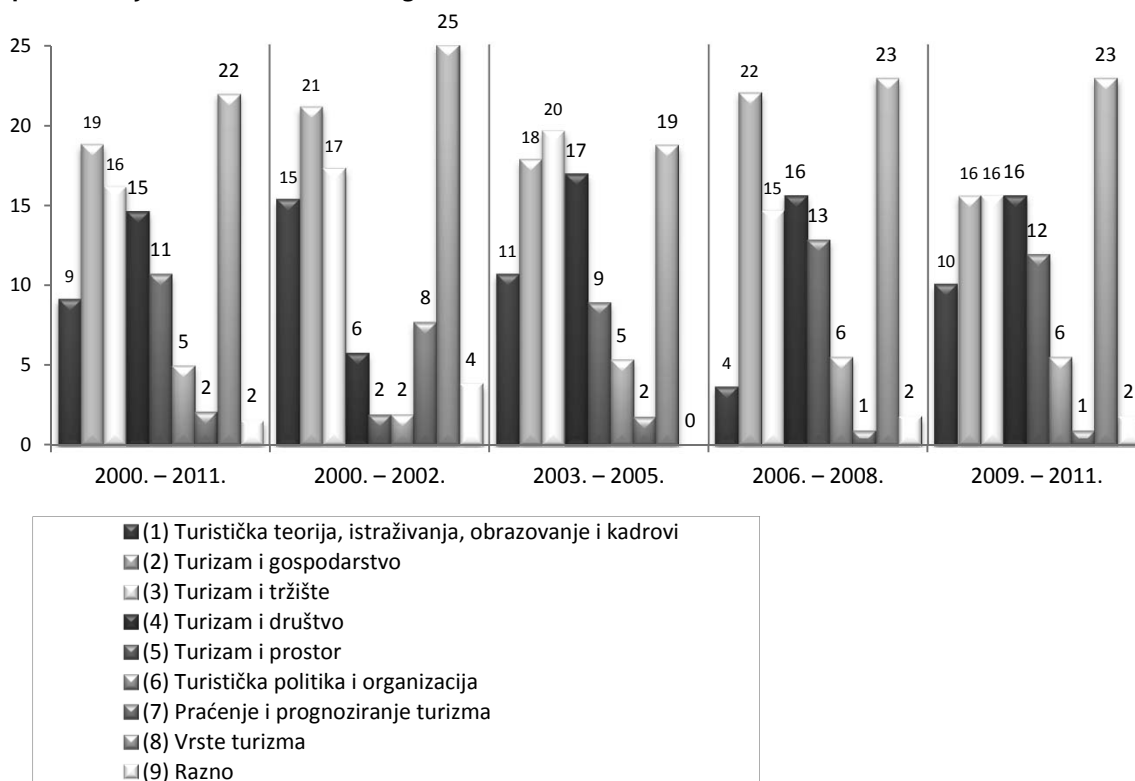
Pri stručnoj obradi tj. indeksiranju, ne postoji pravilo koliko KST odrednica treba dodijeliti pojedinom članku. Članak može imati arbitraran broj odrednica, iako to u praksi najčešće bude između dvije i pet odrednica. Isto tako, moguće je da neki rad dobije i više od jedne KST odrednice iz pojedine teme, ovisno o sadržaju. Te napomene treba imati na umu kad se analiziraju podatci u tablici 7, odnosno na Slici 2.

Analiza sadržaja na osnovi KST odrednica pokazuje da je radovima, i za cijelo dvanaestogodišnje, i za svako trogodišnje razdoblje, osim za drugo (2003. – 2005), dodijeljeno najviše KST odrednica iz područja Vrste turizma. Ono obuhvaća 23 potpodručja³ i takva razrada korespondira sa sve izraženijom fragmentacijom turističkog tržišta, na što utječe pojačana konkurencija među destinacijama, s jedne strane, te zahtjevi za personalizaciju usluga u turizmu, s druge strane.

Konkretno, članci časopisa *TOURISM* bave se turizmom naslijeđa, lovnim i ribolovnim, otočnim, jezerskim, vjerskim, ruralnim, seniorskim, održivim, gradskim, turizmom zimskih sportova, pustolovnim i omladinskim turizmom.

Slika 2.

Časopis *TOURISM* - distribucija predmetnih odrednica prema glavnim temama KST sheme po razdobljima od 2000. do 2011. godine

Frekvencije predmetnih odrednica za četiri područja: Turizam i gospodarstvo, Turizam i tržište, Turizam i društvo te Turizam i prostor iznose približno 50%, ili više, u odnosu na frekvencije iz područja Vrste turizma. Najmanje je radova iz dva tematska područja: Turistička politika i organizacija te Praćenje i prognoziranje turizma, izuzimajući područje Razno (Tablica 7).

Na nižoj razini najviše se dodijeljenih odrednica nalazi u područjima Turistička destinacija i Turistička potražnja (Turizam i tržište, Tablica 7); potom Turistički resursi, Društveno okružje i utjecaj turizma (Turizam i prostor); Psihologija turizma (Turizam i društvo); Ekonomika turizma, Privatni sektor, Turističke agencije i Turoperateri (Turizam i gospodarstvo). Najzastupljenija problematika iz područja ljudskih resursa i obrazovanja bila je iz prvog područja primarne razine KST-a (Turistička teorija, istraživanja, obrazovanje i kadrovi).

Tablica 7.

Časopis *TOURISM* - distribucija predmetnih odrednica KST-a za znanstvene članke, od 2000. do 2011. godine

(1) TURISTIČKA TEORIJA, ISTRAŽIVANJA, OBRAZOVANJE I KADROVI	35
Kadrovi (ljudski resursi)	17
Obrazovanje i kadrovi	13
Istraživanja u turizmu	2
Istraživačke i znanstvene ustanove	3
(2) TURIZAM I GOSPODARSTVO	72
Turizam i gospodarstvo	12
Ugostiteljstvo	12
Turizam i privatni sektor	10
Turističke agencije i turoperateri	10
Turizam i poduzeća	8
Istraživanja u turizmu	5
Posebna pitanja	5
Turizam i gospodarski sektori	5
Turizam i regionalni te lokalni razvoj	4
Promet	1
(3) TURIZAM I TRŽIŠTE	62
Turistička destinacija	21
Turistička potražnja	16
Marketing u turizmu	8
Istraživanje tržišta	7
Turizam i cijene	4
Konkurentnost	4
Turistička potrošnja	2
(4) TURIZAM I DRUŠTVO	56
Psihologija turizma	31
Turizam – kultura – umjetnost	10
Sociologija turizma	8
Ostale društvene i humanističke znanosti	2
Neekonomski (društveni) aspekti turizma	2
Posebna pitanja	2
Turizam i društvo	1
(5) TURIZAM I PROSTOR	41
Turistički resursi	30
Društveno okruženje i utjecaj	10
Općenito i kartografija	1

Tablica 7. Nastavak

(6) TURISTIČKA POLITIKA I ORGANIZACIJA	19
Turistička promocija i informiranje	7
Turistički organizmi	6
Država i turizam	5
Druge metode	1
(7) PRAĆENJE I PROGNOZIRANJE TURIZMA	8
Praćenje i prognoziranje turizma	5
Informatika i turizam	3
(8) VRSTE TURIZMA	84
Održivi turizam	10
Turizam naslijeđa	9
Gradski turizam	8
Ruralni turizam	7
Otočni turizam	6
Turizam zimskih sportova	6
Sve ostale vrste obrađene u člancima (16)	38
(9) RAZNO	6

Zaključak

U šezdesetgodišnjoj povijesti časopisa *TURIZAM*, englesko izdanje *The International Interdisciplinary Journal TOURISM* izlazi dvanaest godina i tim povodom je provedeno istraživanje objavljenih znanstvenih radova kako bi se kvantificirala neka obilježja toga perioda. Ovdje je to učinjeno s aspekta uređivačke politike, cjelokupnoga autorskog tima i, na kraju, sadržaja u cijelom razdoblju te u četiri trogodišnja razdoblja, što je omogućilo sagledavanje trendova. Provedeno istraživanje potvrđuje da je časopis međunarodni – autori potječu iz 51 države svijeta, ubrajajući i Hrvatsku, sa svih kontinenata. U porastu je broj autora iz mediteranskih država, osobito iz Grčke, Turske i Portugala. Autori u najvećem broju potječu iz akademske zajednice, što odgovara proklamiranom cilju: biti platforma za radove mladih znanstvenika. Dakako, posljedica je to i pritiska specifičnog za akademsku zajednicu u kojoj se napredovanje u zvanju i reizbor vežu uz objavljivanje znanstvenih radova.

Koautorstvo je sve raširenija pojava. Nakon početnog perioda, kada je tek oko jedne trećine članaka imalo više autora, slijede periodi u kojima je broj takvih članaka veći od 50%. Rezultati istraživanja potvrđuju da je lakše surađivati ako su kolege iz iste institucije ili iz institucija iz iste države. Međutim, oko 29% članaka zajedno su napisali autori iz različitih zemalja. Tu je suradnju lakše ostvariti kad je riječ o tročlanim timovima, zaključuje se iz kontinuiranog rasta broja takvih članaka tijekom cijelog razdoblja. Uočene pojave pod utjecajem su porasta međunarodne suradnje znanstvenika koju potenciraju ne samo stručne konferencije, zajednički projekti nego i olakšana mobilnost znanstvenika te brojne mogućnosti "instant" komunikacije zasnovane na internetu.

Analiza sadržaja znanstvenih članaka napravljena je uz pomoć predmetnih odrednica koje im se dodjeljuju pri stručnoj obradi. Predmetne odrednice pripadaju KST shemi koja je razvijena u Institutu

za turizam za područje turizma. Zadržavajući se na razini glavnih tematskih područja, kojih u KST shemi ima devet, najviše se odrednica svrstava u područje Vrste turizma, zatim Turizam i gospodarstvo, Turizam i tržište, Turizam i društvo i Turizam i prostor. Na nižoj razini najviše se dodijeljenih odrednica nalazi u područjima Turistička destinacija i Turistička potražnja (Turizam i tržište), potom Turistički resursi, Društveno okružje i Utjecaj turizma (Turizam i prostor), Psihologija turizma (Turizam i društvo), Ekonomika turizma, Privatni sektor, Turističke agencije i turoperateri, gospodarstvo, (Turizam i gospodarstvo) i Obrazovanje (Turistička teorija, istraživanja, obrazovanje i kadrovi).

Prilog:

Časopis *TOURISM* - pregled autora prema državama u kojima se nalaze institucije u kojima djeluju, od 2000. do 2011. godine

	Ukupno	2000. – 2002.	2003. – 2005.	2006. – 2008.	2009. – 2011.
Ukupan broj članaka	308	81	80	77	70
Broj autora po volumenu (autorski indeks)	544	118	149	141	136
Hrvatska	60	29	18	4	9
SAD	59	11	20	13	15
Australija	42	9	12	16	5
UK	41	7	16	17	1
Kanada	22	4	6	5	7
Grčka	20	3	4	11	2
Španjolska	20	5	5	2	8
Novi Zeland	19	3	5	9	2
Turska	19	1	1	5	12
Italija	18	7	0	0	11
Austrija	17	9	1	3	4
Poljska	15	1	3	6	5
Švedska	13	1	4	1	7
Hong Kong	12	4	4	4	0
Indija	12	1	3	4	4
Švicarska	12	0	6	3	3
Slovenija	11	1	4	1	5
Izrael	10	1	2	4	3
Njemačka	10	6	1	2	1
Portugal	10	1	2	0	7
Nizozemska	9	4	2	3	0
Republika Češka	7	2	0	1	4
Danska	7	1	5	0	1
Francuska	7	1	1	1	4

Tablica - Nastavak

	Ukupno	2000. – 2002.	2003. – 2005.	2006. – 2008.	2009. – 2011.
Singapur	7	0	7	0	0
Irska	6	0	4	0	2
Tajvan	6	0	0	5	1
Mađarska	5	0	2	3	0
Finska	4	0	0	4	0
Makao	4	0	0	0	4
Malezija	4	0	2	1	1
Mauricius	4	0	0	4	0
Bugarska	3	0	0	1	2
Egipat	3	0	0	3	0
Kina	3	0	0	2	1
Pakistan	3	0	0	0	3
Južno Afrička Unija	3	1	2	0	0
Cipar	2	0	1	1	0
Japan	2	0	1	0	1
Norveška	2	0	2	0	0
Belgija	1	1	0	0	0
Estonija	1	0	0	0	1
Gana	1	0	1	0	0
Kenija	1	0	0	1	0
Kiribati	1	1	0	0	0
Kolumbija	1	1	0	0	0
Makedonija	1	1	0	0	0
Malta	1	1	0	0	0
Nepal	1	0	1	0	0
Nigerija	1	0	1	0	0
Tajland	1	0	0	1	0

Napomene:

¹ KST je klasifikacijska shema turizma za klasificiranje dokumenata iz područja turizma i srodnih područja. Taj je sustav osmišljen i razvijen u BIT-u, a osmislio ga je dr. sc. Tomislav Hitrec, dugogodišnji znanstvenik Instituta, u suradnji s mr. sc. Brankom Kesegić, višom knjižničarkom.

² KST shema je online dostupna na <http://biblioteka.iztg.hr/start7.htm> pod "BIT - biblioteka online".

³ Područje Vrste turizma obuhvaća: ljetovališni i rekreacijski, zimski, turizam zimskih sportova i planinski turizam, socijalni, zdravstveni, gradski, kongresni i poslovni, ruralni, lovno-ribolovni, nautički, tranzitni, turizam treće dobi, vjerski, turizam u zemljama u razvoju, organizirani, domaći i etnički, međunarodni, kontinentalni i interkontinentalni, alternativni, događajni/manifestacijski, otočni turizam, jezerski, turizam naslijeđa i outdoor turizam te izleti i malogranični promet.

Bibliografija

- Ateljević, I. i Peeters L. (2008). *Mapping the History and Development of Tourism Studies*. Wageningen University (working paper).
- Baloglu, S. i Assante, L.M. (1999). A Content Analysis of Subject Areas and Research Methods Used in Five Hospitality Management Journals. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 23(1), 53-70.
- Buhalis, D. i Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet – The state of eTourism research. *Tourism Management*, 29, 609-623.
- Butler, R. i Wall, G. (1985). Introduction: Themes in Research on the Evolution of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 12(3), 287-296.
- Byrne Swain, M., Brent M. i Long V.H. (1998). Annals and Tourism Evolving, Indexing 25 years of Publication. *Annals of Tourism Research*, 25(Supplement), 991-1014.
- Byrne Swain, M. i Xiao, H. (2003). Annals Index, Volumes 1 through 30 (1973-2003). *Annals of Tourism Research*, 30(4), 983-1048.
- Clements, Ch. i Jung, I. (1998). Author Index: Volumes 1-25. *Annals of Tourism Research*, 25(Supplement), 1070-1098.
- Goeldner, Ch.R. (2011). Reflecting on 50 Years of the Journal of Travel Research. *Journal of Travel Research*, 50(6), 583-586.
- Graburn, N. i Illum, S. (1983). The Annals Index: Volumes 1-10. *Annals of Tourism Research*, 10(4), 583-599.
- Hitrec, T. (2002). Half-a-century of the journal TURIZAM / TOURISM (1953-2002). *Tourism*, 50(4), 401-408.
- Jafari, F. (1998). Referee Index: Volumes 15-25. *Annals of Tourism Research*, 25(Supplement), 1070-1119.
- Jafari, J. (1981). Editor's Page. Exploration and Refinement of Tourism Knowledge. *Annals of Tourism Research*, 8(2), 161-167.
- Jafari, J. (1998). Editor's Page. *Annals of Tourism Research*, 25(Supplement), 989-990.
- Leiper, N. (2000). An Emerging Discipline. *Annals of Tourism Research*, 27(3), 805-809.
- Long, V.H. (1998). Subject Index: Volumes 1-25. Annals and Tourism Evolving, Indexing 25 years of Publication. *Annals of Tourism Research*, 25(Supplement), 1015-1069.
- Riley, R.W. i Love, L.L. (1999). The State of Qualitative Tourism Research. *Annals of Tourism Research*, 27(1), 164-187.
- Sheldon, P. (1991). An Authorship Analysis of Tourism Research. *Annals of Tourism Research*, 18(3), 473-484.
- Smith, V.L. i Cameron, C. (1988). The Annals Index: Volumes 1-15. *Annals of Tourism Research*, 15(4), 595-622.
- Stepchenkova, S., Kirilenko, A.P. i Morrison, A.M. (2009). Facilitating Content Analysis in Tourism Research. *Journal of Travel Research*, 47(4), 454-469.
- Turkulin, B. i Hitrec, T. (1998). *Tourism Research Bibliographic Database*. Zagreb: Institut za turizam.
- Wang, D., Fesenmaier, D.R., Werthner, H. i Wöber, K. (2010). The Journal of Information Technology & Tourism: a Content Analysis of the Past 10 Years. *Information Technology & Tourism*, 12(1), 3-16.
- Xiang, Z., Gretzel, U. i Fesenmaier, D.R. (2009). Semantic Representation of Tourism on the Internet. *Journal of Travel Research*, 47(4), 440-453.
- Xiao, H., Smith, S.L.J. (2006). The Making of Tourism Research. Insights from a Social Sciences Journal. *Annals of Tourism Research*, 33(2), 490-507.

Primljeno: 04/10/2012.

Prihvaćeno: 03/12/2012